

कला संचालनालयाच्या नियंत्रणाखालील
शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला
संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या पदविका व
प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांचे शुल्क सुधारित
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक: न्यायाप्र-२०२५/CN१०९३११८/प्र.क्र.४८/तांशि-६

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक:- २३ जुलै, २०२५.

वाचा:- १) शिक्षण व सेवायोजन विभाग शासन निर्णय क्रमांक एडडी-१२८७/७४१३/तांशि-३,
दि. ४ जानेवारी, १९८८

२) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग शासन निर्णय क्रमांक एडीआर-२००८/(१४४/०८)/
तांशि-६, दि. १ जानेवारी, २०११.

३) मा. मुंबई उच्च न्यायालय यांनी याचिका क्रमांक १२७७८/२०१९ वर दि. २५ एप्रिल,
२०२५ रोजी दिलेले आदेश.

४) कला संचालनालयाचे पत्र क्र. डिओअे-२०२५/दोन/९७२, दि. १२ जून, २०२५

प्रस्तावना:-

कला संचालनालयाच्या नियंत्रणाखालील अशासकीय अनुदानित कला संस्थांकडून विविध
पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम चालविण्यात येतात. सदर कला संस्थांमधील कर्मचाऱ्यांच्या
वेतनाकरिता ९० टक्के इतके अनुदान देण्यात येते.

“कर्मचाऱ्यांच्या वेतनासाठी १००% अनुदान देण्यात यावे अथवा अभ्यासक्रमांच्या शुल्क रचनेमध्ये
सुधारणा करून उर्वरित १०% तूट भरून काढण्यास परवानगी द्यावी,” अशी मागणी भारतीय कला
प्रसारिणी सभा, पुणे यांनी केली होती. त्यासाठी संस्थेने मा. मुंबई उच्च न्यायालय, येथे याचिका क्रमांक
१२७७८/२०१९ दाखल केली होती. सदर न्यायालयीन प्रकरणी दिनांक २५ एप्रिल, २०२५ रोजी सुनावणी
झाली असून, “याचिकाकर्त्याने शुल्क वाढीसंदर्भात सादर केलेल्या प्रस्तावावर दिनांक १५ जुलै, २०२५
पर्यंत निर्णय घ्यावा,” असे आदेश मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने दिले आहेत.

मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने दिलेले आदेश विचारात घेऊन शासनमान्य अशासकीय अनुदानित
कला संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या कला पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांचे शुल्क
वाढविण्यासंदर्भात निर्णय घेण्याकरिता संचालनालयाच्या स्तरावर समिती गठीत करण्यात आली होती.
सदर समितीच्या अहवालानुसार, मागील १३ वर्षांत विद्यार्थ्यांना पुरवाव्या लागणाऱ्या शैक्षणिक
सुविधांसाठी होणारा खर्च तसेच, इतर अनुषंगिक खर्चात लक्षणीय वाढ झाली आहे. सदर बाबी विचारात

घेऊन कला संचालनालयाने शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या शुल्कामध्ये सुधारणा करण्याचा प्रस्ताव सादर केला आहे. त्या अनुषंगाने निर्णय घेण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

१. शासन निर्णय क्रमांक एडीआर-२००८/(१४४/०८)/तांशि-६, दिनांक १ जानेवारी, २०११ मधील शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या शुल्कासंदर्भातील तरतुदी या शासन निर्णयान्वये अधिक्रमित करण्यात येत आहे.
२. शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांचे शुल्क खालील प्रमाणे सुधारित करण्यात येत आहे:-

अ.क्र.	अभ्यासक्रम	अभ्यासक्रमांचे सुधारित शुल्क
१	फाउंडेशन डिप्लोमा इन आर्ट अँड डिझाईन (Foundation Diploma in Art and Design)	रु. १५,४००/-
२	कला शिक्षक पदविका (Art Teacher's Diploma)	
३	रेखा व रंगकला पदविका (Diploma in Drawing and Painting)	
४	उपयोजित कला पदविका (Diploma in Applied Art)	
५	शिल्पकला व प्रतिमानबंध पदविका (Diploma in Sculpture and Modelling)	
६	कला व हस्तकला - अंतर्गत गृहसजावट पदविका (Diploma in Art and Craft - Interior Decoration)	
७	कला व हस्तकला - वस्त्रकाम (Textile), पदविका प्रिंटींग अँड डाईंग [Diploma in Art and Craft - Textile Design (Printing and Dyeing)]	
८	कला व हस्तकला - वस्त्रकाम (Textile), पदविका व्हिविंग [Diploma in Art and Craft - Textile Design (Weaving)]	
९	कला व हस्तकला - मातकाम (सिरॅमिक व पॉटरी) पदविका (Diploma in Art And Craft- Ceramic and pottery)	
१०	कला व हस्तकला - धातुकाम (मेटल क्राफ्ट) पदविका (Diploma in Art and Craft - Metal Craft)	
११	कला शिक्षणशास्त्र पदविका (Diploma in Art Education)	
१२	आर्ट मास्टर प्रमाणपत्र (Art Master Certificate)	

३. अभ्यासक्रम शुल्कापैकी रु.१४,४००/- इतकी रक्कम शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांना वेतनावरील १०% तूट व इतर अनुज्ञेय बाबींवरील खर्चाकरिता वापरण्यास अनुमती देण्यात आली आहे. उर्वरित रु.१,०००/- इतकी रक्कम संबंधीत कला संस्थांनी शासकीय कोषागारात जमा करावी.
४. सन २०२५-२०२६ या शैक्षणिक वर्षासाठी या शासन निर्णयात नमूद केलेल्या अभ्यासक्रमांच्या केवळ प्रथम वर्षाला प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांकडून उपरोक्त सुधारित अभ्यासक्रम शुल्क आकारण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच, सन २०२६-२०२७ या शैक्षणिक वर्षापासून या शासन निर्णयात नमूद केलेल्या सर्व कला पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांना उपरोक्त सुधारित अभ्यासक्रम शुल्क लागू असेल.
५. शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांना अभ्यासक्रम शुल्काव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही प्रयोजनासाठी विद्यार्थ्यांकडून रक्कम स्विकारता येणार नाही.
६. शासनमान्य अशासकीय अनुदानित कला संस्थांचे लेखापरीक्षण करण्याची जबाबदारी लेखाधिकारी, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांची राहिल.
७. सदर शासन निर्णय, वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ७६९/व्यय-५, दिनांक ८ जुलै, २०२५ अन्वये प्राप्त मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.
८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०२५०७२३१६३४५२४३०८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(संतोष पु. खोरगडे)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. राज्यमंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. अपर मुख्य सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर.
५. संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
६. संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
७. संचालक, तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

८. प्र. कुलसचिव, सर ज. जी. कला, वास्तुकला व अभिकल्प विद्यालय, मुंबई.
९. अधिष्ठाता, शासकीय कला व अभिकल्प महाविद्यालय, नागपूर.
१०. अधिष्ठाता, शासकीय कला व अभिकल्प महाविद्यालय, छत्रपती संभाजीनगर.
११. संचालक, महाराष्ट्र राज्य कला शिक्षण मंडळ, मुंबई.
१२. प्र. निरीक्षक, चित्रकला व शिल्प, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१३. सर्व अशासकीय अनुदानित कला परिसंस्था (३१) (निरीक्षक चित्रकला व शिल्प यांच्यामार्फत)
१४. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१५. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई.
१६. जिल्हा कोषागार अधिकारी, नागपूर / छत्रपती संभाजीनगर.
१७. निवडनस्ती (तांशि-६).